

**BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMININ YENİLENMİŞ BLOOM TAKSONOMİSİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

**EVALUATION OF SCIENCE AND ART CENTERS TURKISH
LANGUAGE TEACHING PROGRAM IN TERMS OF RENEWED
BLOOM TAXONOMY**

*Ramazan ERYILMAZ**

Özet

Bu çalışmada, Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2020), yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Bunun için programda yer alan kazanımlar belirlenmiş ve bu kazanımlar, yenilenmiş Bloom taksonomisinde belirlenen, bilişsel alan basamakları ve bilgi türleri açısından değerlendirilmiştir. Çalışma nitel araştırmalarda tercih edilen durum çalışmasına uygun olarak desenlenmiştir. Verileri toplanmasında doküman incelemesi, verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bulgulara göre; kazanımlar en çok olgusal ve kavramsal bilgileri kullanmaya elverişlidir. Bilişsel alan basamaklarından hatırlama ve anlamaya denk gelen kazanımlar oran olarak öne çıkmaktadır. Sonuçlara göre, bilgi türleri ve bilişsel alan basamakları dengeli dağılmamaktadır. Bilgi türlerinden işlemsel bilgi ve üst bilişsel bilginin kullanılacağı kazanımlar oran olarak yetersizdir. Alt düzey basamaklarından hatırlama ve anlama basamakları öne çıkarken, üst düzey basamaklar olan çözümlenme, değerlendirme ve yaratma basamaklarına denk gelen kazanımlara programda yeteri kadar yer verilmemiştir. Üstün yetenekli öğrencilerin eleştirel ve analitik düşünmeye, yeteneklerini fark etme ve geliştirmeye ihtiyaçları vardır. Bu açıdan geliştirilecek programlarda dengeli bir dağılım sağlanması, üst bilişsel bilgi türü ve üst düzey bilişsel becerilerle ilgili olan çözümlenme, değerlendirme ve yaratma basamaklarına uygun kazanımlara yeterince yer verilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Bilim ve sanat merkezleri, Türkçe, program, Bloom

Abstract

In this study, it is aimed to examine the Science and Art Centers Turkish Course Curriculum (2020), according to the revised Bloom taxonomy. For this, the objectives in the program were determined and these objectives were evaluated in terms of cognitive domain steps and knowledge types determined in the revised Bloom's taxonomy. The study was designed in accordance with the case study preferred in qualitative research. Document analysis was used for data collection, and descriptive analysis method was used for data analysis. According to the findings; the objectives

* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi ABD Doktora Öğrencisi Ankara / TÜRKİYE ramazaneryilmaz@windowslive.com

Ramazan ERYILMAZ

Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi / Evaluation Of Science and Art Centers Turkish Language Teaching Program in Terms of Renewed Bloom Taxonomy

are most suitable for using factual and conceptual knowledge. Achievements corresponding to remembering and understanding from the cognitive domain steps stand out as a percentage. According to the results, knowledge types and cognitive domain levels are not distributed evenly. Among the types of knowledge, the objectives using procedural and metacognitive knowledge are relatively inadequate. While the lower levels come to the fore in the stages of remembering and comprehension, the objectives corresponding to the upper level stages of analysis, evaluation and creation were not included enough in the program. Gifted students need to think critically and analytically, and to recognize and develop their abilities. In this respect, it is recommended to ensure a balanced distribution in the programs to be developed, to include the objectives appropriate to the analysis, evaluation and creation steps related to the type of metacognitive knowledge and high-level cognitive skills.

Keywords: Science and art centers, Turkish, program, Bloom

Giriş

Eğitimde bireysel farklılıkların belli ölçülere ulaşması durumunda, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi gündeme gelmektedir. Hem fiziksel ve/veya zihinsel engelleri bulunan öğrenciler hem de üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi bu kapsamda değerlendirilmektedir. Son yıllarda üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde önemli gelişmeler olmaktadır. Bu öğrencilerin akranlarından farklı bir eğitim alması ya da akranlarıyla aldıkları eğitimle beraber takviye eğitim almaları yönünde ortaya çıkan gelişmeler, üstün yeteneklilere yönelik eğitim kurumlarını ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde önemli bir yeri olan okullar, bilim ve sanat merkezleridir. Bu öğrencilerin üstün yetenek tanısı almasından üniversite çağına kadarki eğitimlerinde, bilim ve sanat merkezleri rol oynamaktadır (Vuran ve Ünlü, 2013). 2019-2020 eğitim öğretim yılında 182 bilim ve sanat merkezinde 57.360 *seçilmiş* öğrencinin eğitim aldığı düşünülürse bu okulların önemi daha iyi anlaşılabilir (Milli Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2020). Üstün yetenekli oldukları tespit edilmiş öğrencilerin bu okulların yanı sıra, kendi okullarının destek eğitim odalarında alabildikleri - engelli öğrencilerin de yararlanabildiği- bir tür özel eğitim de bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Üstün yetenekli bireylerin eğitiminin ülkeler açısından birçok farklı boyutlarda önemi vardır. Üstün yetenekliler toplumsal ve ekonomik gelişmelerde *ileri taşıyıcı* görevi görmektedir. Birçok alanda yenilikçi ve yaratıcı çalışmalarıyla ülkelerin gelişip kalkınmasında üstün yetenekli bireylerin önemi ifade edilmiştir (Alevli, 2019). Bu bireylerin özel eğitimi bireysel olarak önemli olduğu kadar toplumsal olarak da önem arz etmektedir (Bilgili, 2000). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde, iletişim becerileri, liderlik yeteneği, yaratıcı ve eleştirel düşünme yeteneklerinin gelişimi

genel amaçlardandır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2015). Bu açıdan üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde dil ve iletişim becerilerine önem verildiği ortaya çıkmaktadır. Bilim ve sanat merkezlerinde yürütülen Türkçe eğitimi faaliyetlerini bu bağlamda değerlendirmek gerekir. Bu kurumlarda yürütülen Türkçe eğitimi faaliyetleri için kılavuz niteliğinde olan Türkçe Öğretim Programı'nın (2020) incelenmesi, bu öğretim programının akranlarına göre üst düzey bilişsel becerilere sahip olan bilim ve sanat merkezi öğrencilerinin ihtiyaçlarına ne kadar cevap verdiğinin anlaşılması açısından önemlidir. Eğitim programlarının bilişsel alan basamakları açısından değerlendirilmesinde sıklıkla tercih edilen yenilenmiş Bloom taksonomisi açısından öğretim programını ele almak, özellikle üst düzey becerilerinin geliştirilmesi amaçlanan bilim ve sanat merkezi öğrencilerinin Türkçe eğitimi göz önüne alındığında yerinde bir tercih olacaktır. Bu taksonominin alt düzey bilişsel beceri basamakları ve üst düzey bilişsel beceri basamakları Türkçe öğretim programı kazanımlarını ele almakta temel teşkil edebilir. Alan yazın tarandığında, 2020 yılındaki Türkçe Öğretim Programı ve daha önce yürürlükte olan Türkçe eğitimi çerçeve programının (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019) herhangi bir bilimsel çalışmada ele alınmadığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Türkçe Öğretim Programı'nın (2020) yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel alan basamakları açısından değerlendirilmesidir.

Daha düzenli ve ayrıntılı sonuçlar elde etmek adına, çalışma alt amaçları belirlenmiştir:

1. Türkçe Öğretim Programı (2020) destek eğitimi kazanımlarının yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel alana basamakları ve bilgi türleri açısından durumu nedir?

2. Türkçe Öğretim Programı (2020) bireysel yetenekleri fark ettirme programı kazanımlarının yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel alan basamakları ve bilgi türleri açısından durumu nedir?

Çalışma sonucunda ortaya çıkan veriler, bilim ve sanat merkezi Türkçe dersleri için gerçekleştirilecek program geliştirme çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Bunun yanında, çalışma sonuçları bu derslerin planlanması sürecinde, Türkçe danışmanlarına ders planlama sürecinde çeşitli ipuçları sunacaktır.

1. Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Öğretim Programı

Geçmişten günümüze üstün yetenekleri olduğu düşünülen bireylerin özel bir eğitimi tabi tutulduğu bir gerçektir. Örneğin, Osmanlı Devleti'nde, ülke topraklarından devşirme denilen bir usulde, zeki veya yetenekli olduğu düşünülen çocuklar, Enderun denilen özel bir okulda eğitim almışlardır. Günümüzün modern eğitim anlayışıyla bu dönem eş tutulamayacak olsa da

özel yeteneklilerin özel bir eğitimden geçirilmeleri için güzel bir örnektir. 1992 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Daire Başkanlığı özel eğitim gereksinimleri olan öğrencilerin eğitimi ile ilgili çalışmaların yürütülmesi ile ilgilenmektedir. Bu daire içinde faaliyet gösteren “Üstün Yetenekliler Şubesi” üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili faaliyetlerin bakanlık nezdinde yürütüldüğü şubedir (Alevli, 2019; Bilgili, 2000). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için 1995 yılında Ankara’da açılan ilk bilim ve sanat merkezinden sonra, 2020 yılı itibariyle 182 bilim ve sanat merkezi ülke çapında hizmet vermektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2020).

Bilim ve sanat merkezlerinde ders kitabı uygulaması yoktur. İlk başlarda öğretim programları da mevcut olmamıştır. Bunun öğretmen/danışmanı ve öğrenciyi derste özgürleştirdiği söylenebilir. Fakat bu durum Türkçe öğretmen/danışmanları için öğrencilerin hazırbulunuşluğunu tahmin etme, ders içeriği oluşturma ve değerlendirme gibi çeşitli gereksinimlerinin ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir (Ayrancı ve Mete, 2017; Şenol, 2011; Yıldız, 2018). Bilim ve sanat merkezlerinin yaygınlaşması öğretim programı ihtiyacını doğurmuş, bu amaçla Türkçe dersi için “Türkçe Dersi Çerçeve Programı” ve “Türkçe Etkinlik Kitabı” oluşturulmuştur (Alevli, 2019, s.15). Çerçeve programda, “Destek Eğitimi” ve “Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme” programları için çeşitli kazanımlar belirlenmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2019). Türkçe Dersi Etkinlik Kitabı, çerçeve programla beraber yayımlanmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2019). Bu belgede, bilim ve sanat merkezleri Türkçe derslerinde kullanılabilecek örnek etkinlikler yer almaktadır. Bilim ve Sanat Merkezlerinde, eğitim kademeleri ya da sınıf düzeyi değil eğitim programlarından bahsedilebilir. Bu programlar; uyum programı, destek eğitimi programı, bireysel yetenekleri fark ettirme programı, özel yetenekleri geliştirme programı ve proje üretimi ve yönetimi programıdır (Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuzu, 2020).

Uyum programında Bilim ve sanat merkezine (BİLSEM) yeni kaydı yapılan genel zihinsel yetenek, müzik ve görsel sanatlar yetenek alanı olmak üzere çeşitli alanlardaki öğrencilerinin yeni ortama uyumunu sağlamak amacıyla kurumu, eğitim programlarını, öğretmen ve öğrencileri tanıtmak amaçlanmaktadır (Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuzu, 2020).

Destek eğitimi programı, uyum programını tamamlayan genel zihinsel yetenek alanından tanılanan öğrencilerin geliştirmesi gereken temel becerileri içermektedir. Destek eğitimi programında iletişim, iş birliği, grupla çalışma, öğrenmeyi öğrenme, problem çözme, bilimsel araştırma, girişimcilik, eleştirel ve yaratıcı düşünme, etkili karar verme, teknoloji okuryazarlığı, sosyal

sorumluluk, kaynakları etkin kullanma becerilerinin kazandırılması ortak amaçları etrafında çeşitli disiplinlerin eğitim faaliyetleri yürütülmektedir. Bu aşamadan itibaren öğrenciler proje çalışmalarına başlayabilmektedir (Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuzu, 2020).

Bireysel yetenekleri fark ettirme programı, destek eğitim programını tamamlayan öğrencilerin bireysel yeteneklerini fark etmeleri amacıyla iki yıl yürütülmektedir. Bu amacından dolayı, öğrenciler tüm alanları tanyacak şekilde ders planlaması yapılmalıdır. Yine bu amaçla, dönemler 8 haftalık bir süreye denk gelir. Her dönemde gruplar fark bir disiplinde eğitim alarak bireysel yeteneklerini fark etmelidir (Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuzu, 2020).

Özel yetenekleri geliştirme programı, müzik ve görsel sanatlar yetenek alanlarında uyum programını, genel zihinsel yetenek alanında bireysel yetenekleri fark ettirme programını tamamlayan öğrencilerin geçeceği bir üst aşamadır. Bireysel yetenekleri fark ettirme programı dönem sonlarında, ders öğretmenlerince yapılan tanılamalar kılavuzluğunda, özel yetenekleri geliştirme programının uygulanması sürecine geçilir. Öğrenciler, kendi istekleri ve ders öğretmen/danışmanlarının tanılamaları temelinde derslere devam ederler. Bu program da 2 yıl sürmektedir (Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuzu, 2020).

Proje üretimi ve yönetimi programı, özel yetenekleri geliştirme programını tamamlayan öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda bir alan/disiplinde grupla veya bireysel olarak yürütülen eğitim programıdır. Öğrenci bu süreçte her yıl en az bir proje hazırlar. Her türlü üretim, bilimsel çalışma ve sanat etkinlikleri projelendirilir. Öğrenciler danışman öğretmeniyle proje sürecinde yılda iki kez raporlandırma yaparlar (Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuzu, 2020).

Türkçe öğretmenleri/danışmanları, bilim ve sanat merkezinde eğitime devam eden tüm öğrencilerle proje çalışması yürütebilmektedir. Fakat özel yetenekleri fark ettirme programı ve proje üretimi ve yönetimi programlarında ders görevi alamamakta, uyum programı, deste eğitimi programı ve bireysel yetenekleri fark ettirme programı öğrencilerinin Türkçe derslerinde görev alabilmektedirler.

2020 yılında Millî Eğitim Bakanlığının yayınladığı yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı hazırlanmıştır. Programın hazırlanışında dikkat edilen hususlar belirtilmiştir:

Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programı, Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Bilim ve Sanat Merkezlerinde Destek Eğitim

Ramazan ERYILMAZ

Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi / Evaluation Of Science and Art Centers Turkish Language Teaching Program in Terms of Renewed Bloom Taxonomy

Programı ve Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programına devam eden özel yetenekli öğrenciler için hazırlanmıştır.

Kazanımların yazımında Bloom taksonomisinden, Yaratıcı Problem Çözme becerilerinden, ÜYEP¹ Öğretim Programı becerileri ve kazanımlarından, Duygusal Zekâdan, araştırma becerilerinden, eleştirel düşünme becerilerinden, bilgi işlemsel düşünme becerilerinden ve öz düzenleme becerilerinden yararlanılmıştır. Ayrıca genel öğretim programı temel alınarak zenginleştirme ve hızlandırma stratejileri kullanılmıştır.

Programında yer alan kazanımlar aşamalı ve sarmal yapılandırılmış, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerine katkı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2020).

Program (Milli Eğitim Bakanlığı, 2020), “Bilsem Öğretim Programlarının Amaçları”, “Bilsem Öğretim Programlarının Özellikleri”, “Öğretim Programlarının İçerik Boyutu”, “Öğretim Programlarının Eğitim Durumları Boyutu”, “Öğretim Programlarının Ürün Boyutu”, “Öğretim Programlarının Ölçme ve Değerlendirme Boyutu”, “Programın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar”, “Destek Eğitim Programı Kazanımları ve Açıklamaları”, “Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Kazanımları ve Açıklamaları” bölümlerinden oluşmaktadır. Programda dinleme, konuşma, okuma ve yazma alanlarında destek eğitim programında 156, bireysel yetenekleri fark ettirme programında 31 olmak üzere toplamda 197 kazanım mevcuttur.

Türkçe Dersi Öğretim Programının (2020) değerlendirildiği bu çalışmada, Bloom taksonomisinin değerlendirmeye temel teşkil etmesinde, taksonomisinin eğitim alanında kabul görmesiyle beraber (Sönmez ve Alacapınar, 2020, ss. 78-90); programın hazırlanmasında, özellikle kazanımların belirlenmesinde bu taksonomisinin kullanıldığının belirtilmesi de etkili olmuştur. Bu açıdan Bloom taksonomisini ve yenilenmiş Bloom taksonomisini daha yakında incelemek gerekmektedir.

2. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

Program geliştirme sürecinde, hedef davranış ya da kazanımların belirlenmesinde, amaçların aşamalı sınıflaması kavramı öne çıkmaktadır. Taksonomi sözcüğü de bu kavramı ifade etmektedir. Eğitim programlarının değerlendirilmesinde; Astin-Panos, Taba, Tyler, Taba-Tyler, Bloom, Malcolm-Provus vb. birçok uzmanın geliştirdiği yaklaşımlar öne çıkmaktadır (Sönmez ve Alacapınar, 2020). Eğitim alanında bu anlamda kabul gören biri olan Bloom taksonomisi, birçok eğitim uzmanının katılımıyla ortaya çıkmış bir çalışmanın ürünüdür (Bloom, 1956; Tutkun ve Okay, 2012). Ortaya

¹ Üstün Yetenekliler Eğitim Programları

çıkışından bu yana geçen uzun sürede, Bloom taksonomisinden; program geliştirme, eğitsel içerikler hazırlama, ölçme değerlendirme çalışmaları gibi birçok alanda yararlanılmıştır ve yararlanılmaya devam etmektedir. 1956 yılında yayımlana ve editörlüğünü Bloom'un yaptığı çalışmada, bilişsel alan basamakları belirtilmiş, özellikleri açıklanmıştır.

Tablo 1: Bloom Taksonomisi

1. Bilgi	4. Analiz
1.1. Belirli bir alana özgü bilgiler	4.1. Öğelerin analizi
1.2. Belirli bir alanla ilgili bilgilerle ulaşma araçları ve yolları bilgisi	4.2. İlişkilerin analizi
1.3. Bir alandaki evrenseller ve soyutlamalarla ilgili bilgi	4.3. Örgütlenme ilişkilerinin analizi
2. Kavrama	5. Sentez
2.1. Çevirme	5.1. Özgün bir iletişim muhtevası oluşturma
2.2. Yorumlama	5.2. Bir plan veya işlemler takımı önerisi oluşturma
2.3. Yordama	5.3. Soyut ilişkiler takımı geliştirme
3. Uygulama	6. Değerlendirme
6.1. İç kanıtlar bakımından yargılama	
6.2. Dış kanıtlar bakımından yargılama	

(Bloom, 1956; Krathwohl, 2002)

Görüldüğü gibi taksonomisinin en alt basamağında bilgi seviyesi yer almaktadır. Bu seviyeden daha üst seviyelere doğru çıkıldıkça sırasıyla; kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamakları gelmektedir. Hem bilişsel açıdan bilgi, kavrama, uygulama basamakları alt düzey bilişsel basamaklar olarak kabul edilirken; analiz, sentez, değerlendirme, üst düzey bilişsel basamaklar olarak kabul edilmektedir (L. W. Anderson ve Bloom, 2001; Bloom, 1956; Krathwohl, 2002).

Aradan geçen zamanda taksonomiye yöneltilen eleştiriler ve çağın ihtiyaçlarının değişmesiyle, taksonominin güncelleştirilmesi yoluna gidilmiştir. İlk çalışma ekibinde görev almış, Lorin W. Anderson ve David R. Krathwohl'un editörlüğünde, 2001 yılında ortaya çıkan çalışmada, yaklaşık 50 yıl sonra taksonominin yeni ihtiyaçlara cevap vermesi adına bazı düzenleme ve güncellemeler yapıldığı belirtilmiştir (L. Anderson vd., 2010; L. W. Anderson ve Bloom, 2001).

Buna göre öncelikle taksonomiye ikinci bir eksen eklenmiştir: bilgi boyutu. Bilgi boyutunda, olgusal bilgi, kavramsal bilgi, işlemsel bilgi, biliş ötesi bilgi türleri mevcuttur. Bu şekilde bilişsel alan basamakları boyutu ve bilgi boyutu olmak üzere iki eksenle, öğeler konumlandırılmaktadır. Bilişsel alan basamakları boyutu önceki sınıflamadaki basamakların tümünü kapsamaktadır. Fakat üç basamağın adı değişmiş, ikisi de yer değiştirmiştir. Bilgi basamağı, kavramak; kavrama basamağı, hatırlamak; sentez basamağı,

yaratmak; olarak değiştirilmiştir(L. Anderson vd., 2010; L. W. Anderson ve Bloom, 2001). Daha önce en üstte olan değerlendirmenin de üstüne yaratmak basamağı çıkarılmıştır. Buna göre ortaya yeni bir tablo çıkmıştır.

Tablo 2: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

		Bilgi Birikimi Boyutları			
		Olgusal bilgi	Kavramsal bilgi	İşlemsel bilgi	Üst bilişsel bilgi
Bilişsel alan basamakları	Hatırlama	-	-	-	-
	Anlama	-	-	-	-
	Uygulama	-	-	-	-
	Çözümleme	-	-	-	-
	Değerlendirme	-	-	-	-
	Yaratma	-	-	-	-

(L. W. Anderson ve Bloom, 2001; Krathwohl, 2002)

Tablo 2'ye bakıldığında, değerlendirmenin iki ekseninde yapılabileceği görülmektedir. Bunlardan biri bilgi türüdür. Eğitim hedefi ya da eğitsel içeriğin öğrenciye kazandıracağı bilgini niteliğine göre burada bir ayırım yapılabilmektedir. Taksonomide bilgi türleri boyutuna bakıldığında olgusal bilgi, kavramsal bilgi, işlemsel bilgi, biliş ötesi bilgi türleri görülmektedir. Olgusal bilgi belli bir konu, motif veya temalara denk gelmekte, yani terminoloji bilgisi, öğeler bilgisi olarak ortaya çıkmaktadır. Öğeler arasındaki ilişkilerin bilgisi ise kavramsal bilgiyi ortaya çıkarmaktadır. Bu tür bilgiler olgusal bilgilere nazaran daha karmaşık ve örgütlü bilgilerdir. Burada, kategoriler, yapılar, sınıflamalar şeklinde kendini gösterir. İşlemsel bilgi, kısaca bir şeyin nasıl yapılacağına bilgisidir. Üst bilişsel bilgi, bilişle ilgili bilgidir ve bireyin bilişsel görevine yönelik bilgisini ifade eder. Başka ifade ile bireyin kendi öğrenmeleri, bilgileri hakkındaki bilgisini içerir (L. Anderson ve diğ., 2010; L. W. Anderson ve Bloom, 2001).

Bilişsel işlem basamaklarında bulunan hatırlama, anlama, uygulama, değerlendirme ve yaratma öğrencinin bilgiyi kullanma biçimi ile ilgilidir. Hatırlama basamağı en alt seviyededir. Burada ezberde bulunan ya da hazır halde verilen bilginin kullanılması söz konusudur (L. W. Anderson ve Bloom, 2001; Krathwohl, 2002). Örnek vermek gerekirse, Türkçe derslerinde işlenen belli bir metinle ilgili 5N1K tekniği uygulanması öğrencinin hatırlama düzeyinden işlemler yapmasını gerektirecektir. Anlama basamağında, yorumlama, örneklendirme, özetleme, sonuç çıkarma gibi işlemler yapılması gerekir (L. W. Anderson ve Bloom, 2001; Krathwohl, 2002). Aynı örnek üzerinden giderilirse, işlenen metinde geçen olayların olduğu gibi aktarılmasından ziyade öğrencinin yorumlamaya elverişli birtakım soruları kendi bakış açısına göre ifade etmesi, özetlemesi ve kendince sonuçlar çıkarması bu basamakta değerlendirilebilir. Uygulama basamağında, birey elindeki bilgilerle, bir uygulama, işlem gerçekleştir ve bundan bazı sonuçlar

elde eder. Yine Türkçe dersi açısından düşünüldüğünde, özellikle dil bilgisi ile ilgili kazanımlarda uygulama basamağının öne çıkması program adına işlevsel olacaktır. Dil bilgisel öğeleri belirlemek, dil bilgisel ilişkileri belli prosedürleri uygulayarak ortaya çıkarmak, dil bilgisini öğrenimi için önemlidir. Bu noktada, sıklıkla uygulama basamağına denk gelen içerikler ve hedefler kullanılmak durumundadır. Analiz basamağı ve bunu takip eden değerlendirme ve yaratma basamakları, üst düzey bilişsel işlemler olarak değerlendirilmektedir (L. W. Anderson ve Bloom, 2001; Krathwohl, 2002). Analiz basamağında birey, konuyu veya materyali bileşenlerine ayırır. Bunun yanında bileşenler arasındaki ilişkileri belirler ve bu ilişkilere bileşenler arasında sınıflama ya da örgütleme yapar (L. W. Anderson ve Bloom, 2001; Krathwohl, 2002). Bu tip bilişsel işlemler analitik düşünme ile ilgili olmaktadır. Analiz ve analitik sözcüklerin etimolojik ilgisi de buna gönderme yapmaktadır. Türkçe derslerinde özellikle yazı kompozisyonları oluştururken, analiz ve değerlendirme basamaklarına denk gelen işlemlerin yapılması gerekmektedir. Değerlendirme basamağında birey ele aldığı konu ya da materyalle ilgili belli ölçülere dayanarak çıkarımlarda bulunur (L. W. Anderson ve Bloom, 2001; Krathwohl, 2002). En üst aşamada yaratma basamağı bulunmaktadır. Bu bilişsel basamak, yeni bir ürün ortaya koymaya denk gelmektedir. Ürünü geniş bir perspektiften görmek gerekmektedir. Zira ürün dille ilgili, düşünce boyutunda, sanatsal anlamda, bilimsel vb. olabilir. Ya da bunlardan birkaçı ile birden ilgili olabilir. Bu basamakta özgünlük öne çıkmaktadır. Yine Türkçe dersi açısından bakıldığında, öğrencinin belirlenen kazanımlara, kendine özgü yollardan ulaşması ya da belirli yollarla kendine özgü ürünler ortaya koyması akla gelebilir. Örneğin, konuşma kurallarını uygulama kazanımıyla ilgili bir etkinlikte, öğrencinin kendini ifade etme biçimi, kelime seçimi, ses tonu vb. boyutlarda özgün bir tarz oluşturması, bu basamağına denk düşebilecek bir durumdur. Bunun yanında öğrencinin özgün bir şiir yazması ve buna yönelik bir eğitim içeriği ya da hedefi yaratma basamağında değerlendirilebilir.

2. YÖNTEM

Bu bölüm çalışmada tercih edilen araştırma modeli ile verilerin toplanması ve analizi süreçleri hakkında bilgileri içermektedir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, durum çalışmalarında olduğu gibi mevcut durumun derinlemesine incelenmesini amaçlamaktadır (Büyüköztürk, Akgün, Demirel, Karadeniz ve Çakmak, 2020; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Dolayısıyla, Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2020), *yenilenmiş Bloom taksonomisi* açısından ele alınıp, incelendiği bu çalışma, nitel bir durum çalışmasıdır.

2.2. Veri Toplama Süreci

Doküman incelemesi yönteminde araştırılan olguya dair bilgileri içeren dokümanın analize tabi tutulması söz konusu olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.189). Çalışma verileri, Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2020) doküman incelemesi yöntemiyle incelenmesi sonucunda elde edilmiştir. Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2020) yer alan kazanımlar belirlenmiş ve bir bütün oluşturacak şekilde ilişkilendirilerek bir araya getirilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Veri analizinde öne çıkan iki yaklaşım mevcuttur: Betimsel analiz ve içerik analizi. Bu iki yöntemin temel farkı, kavramsal yapının ortaya çıktığı aşama ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, ss. 238-252; Bilgin, 2014, s. 2). Betimsel analizde daha önceden belirginleşmiş bir kavramsal yapıyı temel alarak verilerin analiz edilmesi söz konusuysen, içerik analizinde elde edilen veriler derinlemesine incelenerek ilk etapta görülmeyen ilişkiler ve temalar meydana çıkarılmaktadır. Bir bakıma bu şekilde yeni bir kavramsal yapı ortaya çıkarılır. Bu çalışmada, önceden ortaya konmuş bir kavramsal yapı olarak yenilenmiş Bloom taksonomisi üzerinden, Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2020) kazanımlarının incelenmesi söz konusudur. Bu yüzden, bu çalışmada verilerin analizinde betimsel analiz yönteminin kullanıldığı ifade edilebilir

Tablo 3: Veri kodlama örneği

		Bilgi Birikimi Boyutları			
		A. Olgusal bilgi	B. Kavramsal bilgi	C. İşlemsel bilgi	D. Üst bilişsel bilgi
Bilişsel alan basamakları	1.Hatırlama	A 1	B 1	C 1	D 1
	2.Anlama	A 2	B 2	C 2	D 2
	3.Uygulama	A 3	B 3	C 3	D 3
	4.Çözümleme	A 4	B 4	C 4	D 4
	5.Değerlendirme	A 5	B 5	C 5	D 5
	6.Yaratma	A 6	B 6	C 6	D 6

A.1.Hücre örneği: *Okuma yöntem ve tekniklerini listeler.*

A.2.Hücre örneği: *Okuduklarında kurmaca ile gerçek unsurları ayırt eder.*

A.3.Hücre örneği: *Tema, amaç, tür kriterleri uygun bir şiir taslağı hazırlar.*

A.4.Hücre örneği: *Duygu ve düşüncelerini bütünlük içerisinde ifade eder.*

A.5.Hücre örneği: *Okudukları arasındaki farklı bakış açılarını değerlendirir.*

A.6.Hücre örneği: *Dinlediklerinden izlediklerinden yaptığı çıkarımlar, edindiği bilgiler ile yazılarını geliştirir.*

B.1.Hücre örneği: *Okuma yöntem ve tekniklerini karşılaştırır.*

B.2.Hücre örneği: *Bu bölüme denk gelen kazanım tespit edilmemiştir.*

- B.3.Hücresi örneği: *Okuma beceriyle kaynak bilgisi elde eder.*
B.4.Hücresi örneği: *Okuduklarının bileşenlerini ayırt eder.*
B.5.Hücresi örneği: *Okuduklarındaki medya içeriğinin uygunluğunu sorgular.*
B.6.Hücresi örneği: *Okuduklarından hareketle görseller oluşturur.*
C.1.Hücresi örneği: *Okumalarına yönelik verilen yönergeleri uygular.*
C.2.Hücresi örneği: *Okuma yöntem ve tekniklerini uygular.*
C.3.Hücresi örneği: *Sözlü iletişimde jest ve mimiklerini etkili kullanır.*
C.4.Hücresi örneği: *Bu bölüme denk gelen kazanım tespit edilmemiştir.*
C.5.Hücresi örneği: *Şiire yönelik estetik değer algısı oluşturur.*
C.6.Hücresi örneği: *Bu bölüme denk gelen kazanım tespit edilmemiştir.*
D.1.Hücresi örneği: *Okumalarında amacına yönelik fişlemeler yapar.*
D.2.Hücresi örneği: *Okuma yöntem ve tekniklerinden kendine uygun olanı seçer.*
D.3.Hücresi örneği: *Konuşmalarını; tonlama, vurgu ve duraklara dikkat ederek yapılandırır.*
D.4.Hücresi örneği: *Uyguladığı okuma yöntem ve tekniğinin verimliliğini sorgular.*
D.5.Hücresi örneği: *Okuma çalışmalarının amacına ne kadar ulaştığını sorgular.*
D.6.Hücresi örneği: *Değerlendirmeleri doğrultusunda özgün öyküleyici bir metin oluşturur.*

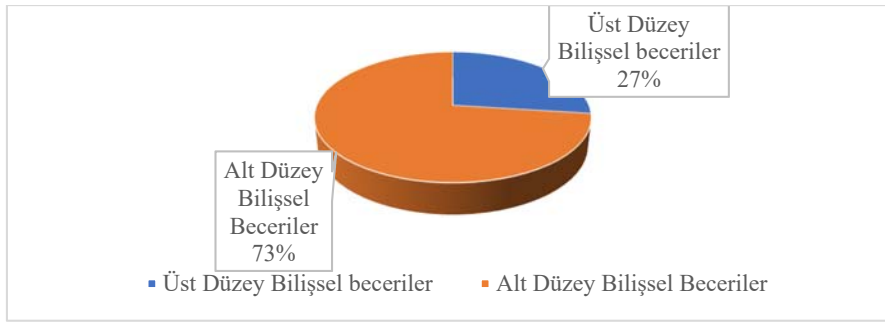
3. Bulgular

3.1. Destek Eğitim Programı Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Durumu

Tablo 4: Destek programı okuma kazanımları

		Bilgi Birikimi Boyutu					Toplam		
		Olgusal bilgi	Kavramsal bilgi	İşlemsel bilgi	Üst bilişsel bilgi	f			%
Bilişsel Alan Basamakları	Alt düzey	Hatırlama	4	6	2	1	13	38	
		Anlama	2	5	2	2	11	32	
		Uygulama	-	1	-	-	1	3	
	Üst düzey	Çözümleme	-	2	-	2	4	12	
		Değerlendirme	1	-	-	2	3	9	
		Yaratma	-	2	-	-	2	6	
		Toplam	7	16	4	7	34	100	
			%	20	48	12	20		
			Tasnif dışı					4	

Tablo 4 bulgularına göre, bilgi birikimi boyutunda; olgusal bilgi %20 (f=7), kavramsal bilgi %48 (f=16), işlemsel bilgi %12 (f=4) ve üst bilişsel bilgi %20 (f=7) olarak dağılım göstermektedir. Kazanımlarda olgusal bilgilere ağırlık verildiği, özellikle işlemsel bilgi türünü kullanmaya yönelik kazanımların oldukça az olduğu görülmektedir. Bilişsel alan basamakları açısından duruma bakıldığında; hatırlama %38 (f=13), anlama %32 (f=11), uygulama %3 (f=1), çözümlleme %12 (f=4), değerlendirme %9 (f=3) ve yaratma %6 (f=2) şeklinde bir durum ortaya çıkmaktadır. Görüldüğü üzere destek programı okuma kazanımları, hatırlama ve anlama basamaklarında yoğunlaşmakta, özellikle uygulama, yaratma ve değerlendirme basamaklarına denk gelen kazanımlar oran bakımında yetersiz kalmaktadır. Kazanımlardan 4 tanesi de bilişsel olmaktan çok duyuşsal alana yöneliktir. Destek programı okuma kazanımları büyük oranda (%73) alt düzey bilişsel alan basamaklarına denk gelmektedir. Üst düzey bilişsel alana denk gelebilecek kazanımlar (%23) açıkça yetersizdir.

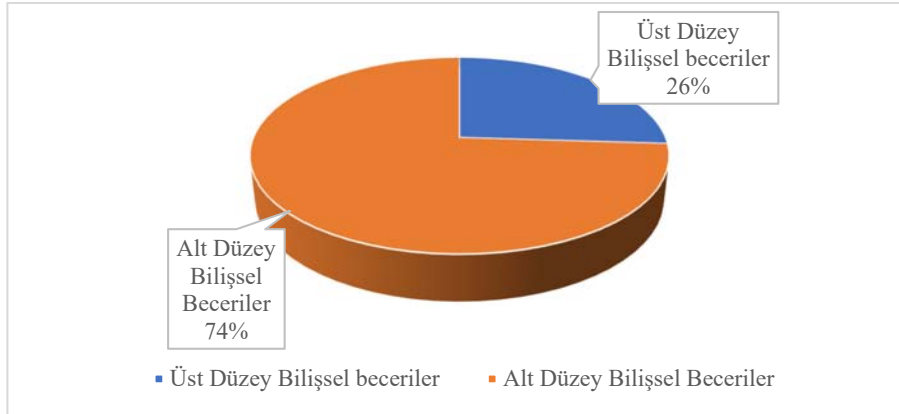

Şekil 1: Destek programı okuma kazanımlarında bilişsel alan basamakları

Tablo 5: Destek programı dinleme kazanımları

		Bilgi Birikimi Boyutu					Toplam	
		Olgusal bilgi	Kavramsal bilgi	İşlemsel bilgi	Üst bilişsel bilgi	Toplam		
		f	f	f	f	f	%	
Bilişsel Alan Basamakları	Alt Düzey	Hatırlama	4	2	3	1	10	37
		Anlama	2	6	-	2	10	37
		Uygulama	-	-	-	-	-	-
	Üst Düzey	Çözümlleme	1	1	-	-	2	7
		Değerlendirme	-	1	-	2	3	12
		Yaratma	1	1	-	-	2	7
		Toplam	8	11	3	5	27	100
%		30	40	12	18			
Tasnif dışı				5				

Tablo 5'e göre, bilgi birikimi boyutunda; olgusal bilgi %30 (f=8), kavramsal bilgi %40 (f=11), işlemsel bilgi %12 (f=3) ve üst bilişsel bilgi %18 (f=5) olarak dağılım göstermektedir. Destek eğitimi dinleme kazanımlarının, çoğunlukla kavramsal ve olgusal bilgilerin kullanılmasına müsait olduğu görülmektedir. İşlemsel bilgi ve üst bilişsel bilgi türleri göz önünde bulundurulduğunda dengeli bir dağılım olmadığı söylenebilir. Bilişsel alan basamakları açısından duruma bakıldığında; hatırlama %37 (f=10), anlama %37 (f=10), çözümlleme %7 (f=2), değerlendirme %12 (f=3) ve yaratma %7 (f=2) şeklinde bir durum ortaya çıkmaktadır. Uygulama basamağına denk gelen herhangi bir kazanımsa bulunmamaktadır. Okuma kazanımlarına benzer şekilde hatırlama ve anlama basamaklarının dinleme kazanımlarında öne çıktığı görülmektedir. Diğer basamakların düşük oranlarda kalması özellikle uygulama basamağına hiç yer verilmemesi dikkat çekmektedir. 5 kazanım bilişsel alana yönelik olmadığı için tasnif dışında tutulmuştur. Destek programı dinleme kazanımları %74 alt düzey, %26 üst düzey bilişsel alan basamaklarına denk gelmektedir.

Şekil 2: Destek programı dinleme kazanımlarında bilişsel alan basamakları

Tablo 6: Destek programı konuşma kazanımları

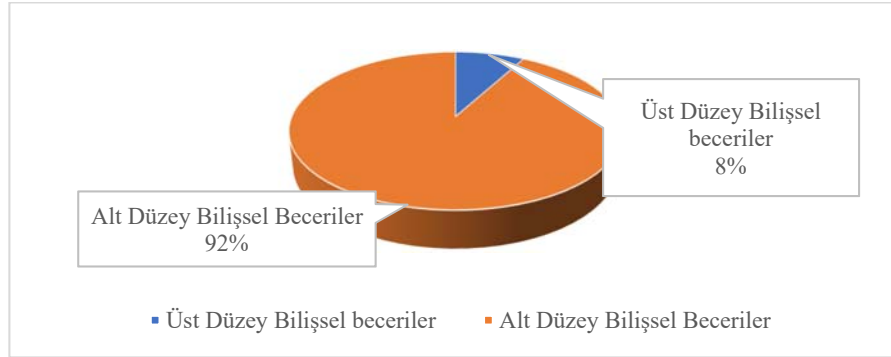
Bilişsel Alan Basamakları	Üst Düzey	Bilgi Birikimi Boyutu				Toplam	
		Olgusal bilgi	Kavramsal bilgi	İşlemsel bilgi	Üst bilişsel bilgi	f	%
		f	f	f	f		
Alt Düzey	Hatırlama	2	4	1	1	6	14
	Anlama	4	9	6	6	25	56
	Uygulama	-	-	5	5	10	22
	Çözümlleme	1	1	-	-	2	5

Ramazan ERYILMAZ

Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi / Evaluation Of Science and Art Centers Turkish Language Teaching Program in Terms of Renewed Bloom Taxonomy

Değerlendirme	-	-	-	-	-	-
Yaratma	-	1	-	-	1	3
Toplam	7	15	12	12	46	100
%	16	32	26	26		
Tasnif dışı		2				

Tablo 6 bulgularına göre, destek programı konuşma kazanımları bilgi birikimi boyutunda; olgusal bilgi %16 (f=7), kavramsal bilgi %32 (f=15), işlemsel bilgi %26 (f=12) ve üst bilişsel bilgi %26 (f=12) olarak dağılım göstermektedir. Buna göre, dinleme ve okuma kazanımlarının aksine dengeli bir dağılım sağlandığı açıkça görülmektedir. Bilişsel alan basamakları açısından duruma bakıldığında; hatırlama %14 (f=6), anlama %56 (f=25), çözümlenme %5 (f=2), ve yaratma %3 (f=1) şeklinde bir durum ortaya çıkmaktadır. Değerlendirme basamağında herhangi bir kazanım tespit edilememiştir. Bilgi türlerindeki dengeli dağılıma rağmen bilişsel alan basamaklarında dengesiz bir dağılım söz konusudur. Anlama basamağındaki yoğunlaşmaya karşın, değerlendirme başta olmak üzere yaratma ve çözümlenme basamaklarına yeterince önem verilmemiştir. Bu basamaklar da üst düzey bilişsel beceri basamaklarıdır. Sonuç olarak, konuşma kazanımlarının %93 alt düzey bilişsel becerilere, %8 üst düzey bilişsel becerilere hitap ettiği anlaşılmaktadır. Oran son derece dikkat çekicidir.

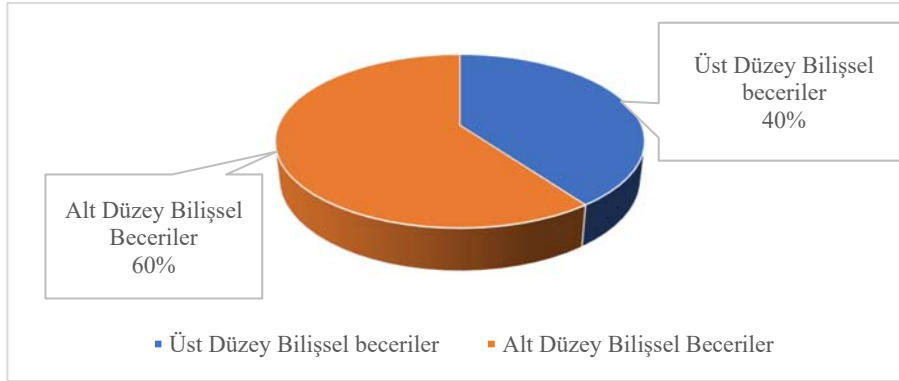
Şekil 3: Destek programı konuşma kazanımlarında bilişsel alan basamakları

Tablo 7: Destek programı yazma kazanımları

		Bilgi Birikimi Boyutu				Toplam	
		Olgusal bilgi	Kavramsal bilgi	İşlemsel bilgi	Üst bilişsel bilgi	f	%
		f	f	f	f		
Bilişsel Alan	Alt Düzey	1	2	1	-	4	10
	Hatırlama						

Üst Düzey	Anlama	1	6	2	1	10	26	
	Uygulama	4	5	-	-	9	24	
	Çözümleme	-	3	-	2	5	12	
	Değerlendirme	-	2	1	2	5	12	
	Yaratma	1	2	-	3	6	16	
	Toplam	7	20	4	8	39	100	
%		18	52	10	20			
Tasnif dışı			3					

Tablo 7'ye göre, bilgi birikimi boyutunda; olgusal bilgi %18 (f=7), kavramsal bilgi %52 (f=20), işlemsel bilgi %10 (f=4) ve üst bilişsel bilgi %20 (f=8) olarak görülmektedir. Destek programı yazma kazanımlarında, kavramsal bilginin yoğunlukta olduğu söylenebilir. Bilişsel alan basamakları açısından duruma bakıldığında; hatırlama %10 (f=4), anlama %26 (f=10), uygulama %24 (f=9), çözümleme %12 (f=5), değerlendirme %12 (f=5), yaratma %16 (f=6) şeklinde bir durum ortaya çıkmaktadır. Burada nispeten dengeli bir dağılımdan söz edilebilir. Özellikle üst düzey bilişsel becerilere yönelik basamaklar diğer beceri alanlarındaki bulgulara bakıldığında daha olumlu bir orana sahiptir.

Şekil 4 Destek programı yazma kazanımlarında bilişsel alan basamakları

Şekil 4'e göre destek programı yazma kazanımları öncel %60 oranında alt düzey bilişsel alan basamaklarına, %40 oranında üst düzey bilişsel alana denk gelmektedir. Nispeten dengeli bir dağılım göze çarpmaktadır.

3.2. Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Durumu

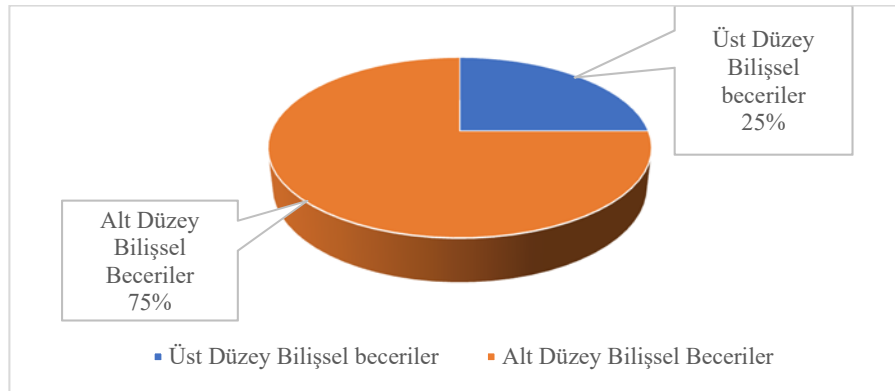
Tablo 8: Bireysel yetenekleri fark ettirme (BYF) programı dinleme kazanımları
Bilgi Birikimi Boyutu

Ramazan ERYILMAZ

Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi / Evaluation Of Science and Art Centers Turkish Language Teaching Program in Terms of Renewed Bloom Taxonomy

		Olgusal bilgi	Kavramsal bilgi	İşlemsel bilgi	Üst bilişsel bilgi	Toplam		
		f	f	f	f	f	%	
Bilişsel Alan Basamakları	Alt düzey	Hatırlama	1	1	-	2	25	
		Anlama	-	3	-	3	37	
		Uygulama	1	-	-	-	1	13
	Üst düzey	Çözümleme	-	-	-	-	-	-
		Değerlendirme	-	2	-	-	2	25
		Yaratma	-	-	-	-	-	-
	Toplam		2	6	-	-	8	
%		25	75	-	-			

Tablo 8'e göre, bireysel yetenekleri fark ettirme programı dinleme kazanımlarında bilgi birikimi boyutu; olgusal bilgi %25 (f=2), kavramsal bilgi %75 (f=6) şeklinde dağılmaktadır. İşlemsel bilgi ve üst bilişsel bilgiye yönelik kazanım olmaması dikkat çekmektedir. Bilişsel alan basamakları oransal dağılımı; hatırlama %25 (f=2), anlama %37 (f=3), uygulama %13 (f=1) ve değerlendirme %25 (f=2) olarak görülmektedir. Yaratma ve çözümleme basamağına yönelik herhangi bir kazanım tespit edilmemiştir.

Şekil 5: Bireysel yetenekleri fark ettirme (BYF) programı dinleme kazanımları bilişsel alan basamakları

Şekil 5'e göre Bireysel yetenekleri fark ettirme programı dinleme kazanımları bilişsel alan basamakları; %75 alt düzeye, %25 oranında üst düzeye denk düşmektedir.

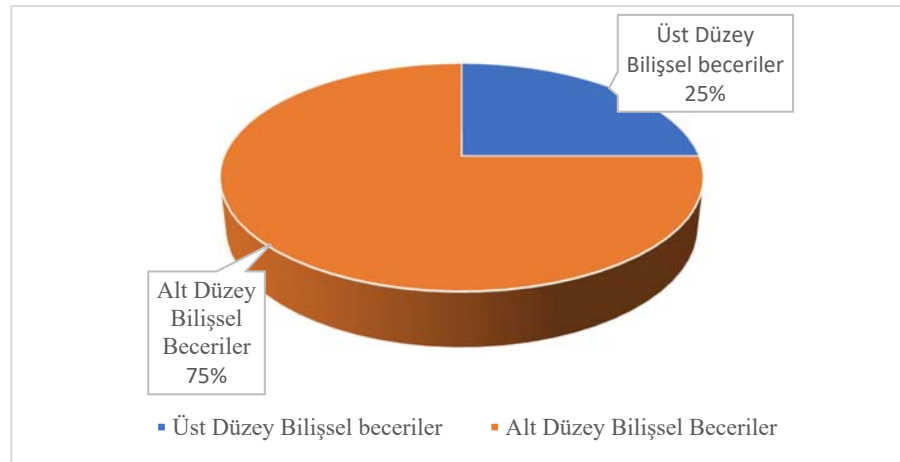
Tablo 9: BYF programı konuşma kazanımları

Bilgi Birikimi Boyutu

		Olgusal bilgi	Kavramsal bilgi	İşlemsel bilgi	Üst bilişsel bilgi	Toplam		
		f	f	f	f	f	%	
Bilişsel Alan Basamakları	Alt düzey	Hatırlama	-	-	-	-	-	
		Anlama	1	-	-	-	1	9
		Uygulama	3	3	-	-	6	66
	Üst düzey	Çözümleme	-	1	-	-	1	9
		Değerlendirme	1	-	-	-	1	9
		Yaratma	1	-	-	1	2	17
		Toplam	6	4	-	1	11	100
%		66	44	-	-			

Tablo 9'a göre, bilgi birikimi boyutunda; olgusal bilgi %66 (f=6), kavramsal bilgi %44 (f=4) olmak üzere, bu iki bilgi türü bulunmaktadır. İşlemsel bilgi ve üst bilişsel bilginin kullanılabilmesi kazanımlar tespit edilmemiştir.

Bilişsel alan basamaklarında; anlama %9 (f=1), uygulama %66 (f=6), çözümleme %9 (f=1), değerlendirme %9 (f=1) ve yaratma %17 (f=2) şeklinde bir durum ortaya çıkmaktadır. Hatırlama basamağına denk gelen konuşma becerisi kazanımı yoktur. Özellikle uygulama basamağına bir yığılma göze çarpmaktadır.

Şekil 6: BYF programı konuşma kazanımları bilişsel alan basamakları

Kazanımların %75'i alt düzey bilişsel basamaklara, %25'i üst düzey bilişsel basamaklara denk gelmektedir.

Ramazan ERYILMAZ

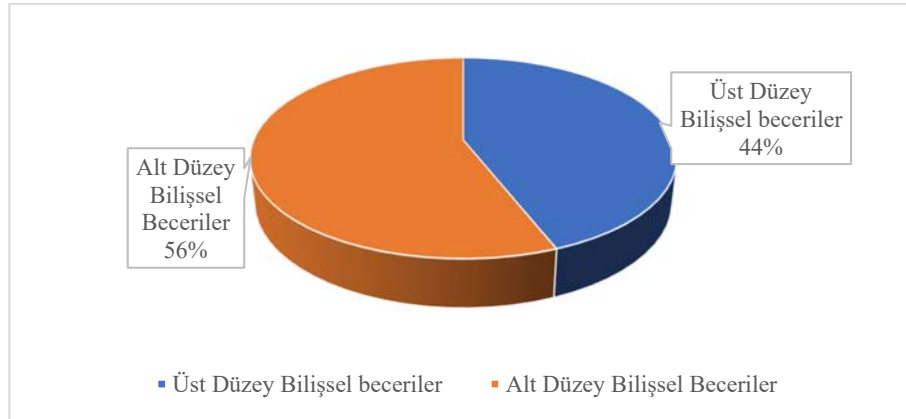
Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi / Evaluation Of Science and Art Centers Turkish Language Teaching Program in Terms of Renewed Bloom Taxonomy

Tablo 10: BYF programı okuma kazanımları

		Bilgi Birikimi Boyutu				Toplam		
		Olguasal bilgi	Kavramsal bilgi	İşlemsel bilgi	Üst bilişsel bilgi			
		f	f	f	f	f	%	
Bilişsel Alan Basamakları	Alt düzey	Hatırlama	1	1	-	-	2	22
		Anlama	-	2	1	-	3	33
		Uygulama	-	-	-	-	-	-
	Üst düzey	Çözümleme	-	-	-	-	-	-
		Değerlendirme	-	3	-	-	3	33
		Yaratma	-	1	-	-	1	11
Toplam		1	7	1	-	9	100	
%		11	78	11	-			

Tablo 10'a göre, bilgi birikimi boyutunda; olguasal bilgi %11 (f=1), kavramsal bilgi %78 (f=7), işlemsel bilgi %11 (f=1) olarak dağılmaktadır. Üst bilişsel bilgiye yer verilmemiştir. Kavramsal bilgiyi kullanmaya yönelik okuma kazanımlarının yoğunlukta olduğu görülmektedir. Üst bilişsel bilgi gerektiren kazanımların olmaması da dikkat çekmektedir.

Bilişsel alan basamakları açısından duruma bakıldığında; hatırlama %22 (f=2), anlama %33 (f=3), değerlendirme %33 (f=3) ve yaratma %11 (f=1) şeklinde bir durum ortaya çıkmaktadır. Uygulama ve çözümleme basamağına yönelik herhangi bir kazanım görülmemektedir.

Şekil 7: BYF programı okuma kazanımları bilişsel alan basamakları

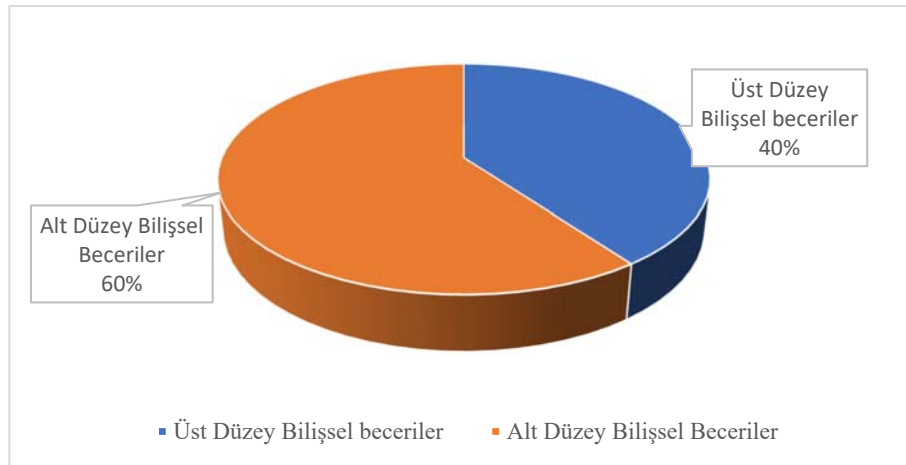
Şekil 7'ye göre Bireysel yetenekleri fark ettirme programı okuma kazanımları bilişsel alan basamakları açısından %56 alt düzeye, %44 üst

düzeve denk gelmektedir. Nispeten dengeli bir dağılımın sağlandığı bu noktada ifade edilmelidir.

Tablo 11: BYF programı yazma kazanımları

		Bilgi Birikimi Boyutu				Toplam	
		Olgusal bilgi	Kavramsal bilgi	İşlemsel bilgi	Üst bilişsel bilgi	f	%
Bilişsel Alan Basamakları	Alt düzey	Hatırlama	1	-	-	-	2 40
		Anlama	-	-	-	-	- -
		Uygulama	1	-	-	-	1 20
	Üst düzey	Çözümleme	-	-	-	-	- -
		Değerlendirme	-	-	1	1	1 20
		Yaratma	1	-	-	-	1 20
	Toplam		3	-	1	1	5 100
%		60	-	20	20		

Tablo 11'e göre, bireysel yetenekleri fark ettirme programı yazma kazanımları bilgi birikimi boyutunda; olgusal bilgi %60 (f=3), işlemsel bilgi %20 (f=1) ve üst bilişsel bilgi %20 (f=1) olarak dağılım göstermektedir. Kavramsal bilginin kullanılabileceği bir herhangi bir kazanım görülmemektedir. Bilgi türleri çoğunlukla olgusaldır. Bilişsel alan basamakları açısından duruma bakıldığında; hatırlama %40 (f=2), uygulama %20 (f=1), değerlendirme %20 (f=1) ve yaratma %20 (f=1) olarak görülmektedir. Anlama ve çözümleme basamakları ile ilgili kazanım tespit edilmemiştir. Bunun yanında nispeten dengeli bir dağılım görüldüğü söylenebilir.

Şekil 8: BYF programı yazma kazanımları bilişsel alan basamakları

Şekil 8'e göre bireysel yetenekleri fark ettirme programı yazma kazanımları bilişsel alan basamakları açısından dengeli bir dağılım ortaya koymaktadır (Üst düzey basamaklar %40, alt düzey basamaklar %60).

4. Sonuçlar

Destek eğitim programı okuma kazanımlarda; olgusal bilgilere ağırlık verilmiş, özellikle işlemsel bilgi türünü kullanmaya yönelik kazanımlara az oranda yer verilmiştir. Destek programı okuma kazanımları, hatırlama ve anlama basamaklarında yoğunlaşmış, uygulama, yaratma ve değerlendirme basamaklarına denk gelen kazanımlar oran bakımında yetersiz kalmıştır. Sonuç olarak üst düzey bilişsel becerilere yönelik kazanımlar azınlık durumunda kalmıştır.

Destek eğitim programı okuma kazanımlarda, kavramsal ve olgusal bilgiler öne çıkmış, işlemsel bilgi ve üst bilişsel bilgi türleri geri planda kalmıştır. Uygulama basamağına denk gelen herhangi bir kazanım bulunmamakta, hatırlama ve anlama basamaklarının öne çıktığı görülmektedir. Diğer basamakların düşük oranlarda kalması özellikle uygulama basamağına hiç yer verilmemesi olumsuz bir durumdur. Sonuç olarak programda destek eğitimin okuma alanında üst düzey bilişsel becerilere yönelik kazanımlar alt düzey bilişsel becerilere göre azdır.

Destek eğitim programı konuşma kazanımlarda, dinleme ve okuma kazanımlarının aksine dengeli bir dağılım sağlandığı görülmektedir. Değerlendirme basamağına denk düşen herhangi bir kazanım yoktur. Bilgi türlerindeki dengeli dağılıma rağmen bilişsel alan basamaklarında dengesiz bir dağılım söz konusudur. Anlama basamağındaki yoğunlaşmaya karşın, değerlendirme başta olmak üzere yaratma ve çözümleme basamaklarına yeterince önem verilmemiştir. Sonuç olarak programda destek eğitimin okuma alanında üst düzey bilişsel becerilere yönelik kazanımlar alt düzey bilişsel becerilere göre azdır.

Destek eğitim programı yazma alanı kazanımlarda, kavramsal bilginin yoğunluktadır. Bilişsel alan basamakları açısından, nispeten dengeli bir dağılımdan söz konusudur. Özellikle üst düzey bilişsel becerilere yönelik basamaklar diğer beceri alanlarındaki bulgulara bakıldığında daha olumlu bir orana sahiptir. Sonuç olarak, üst düzey bilişsel beceriler ve alt düzey bilişsel beceriler arasında bir denge durumu oluşmuştur.

Bireysel yetenekleri fark ettirme programı dinleme alanı kazanımları açısından, bilgi türlerinde işlemsel bilginin yer almaması bir sorun teşkil etmektedir. Bilişsel alan basamakları açısından da yaratma ve çözümleme

basamağına yönelik herhangi bir kazanım olmaması aynı şekilde göze çarpmaktadır. Programın genelinde olduğu gibi burada da alt düzey basamaklar ağır basmaktadır.

Bireysel yetenekleri fark ettirme programı konuşma alanında, işlemsel bilgi ve üst bilişsel türlerinin kullanılabileceği herhangi bir kazanım olmaması dikkat çekmektedir. Yine uygulama basamağındaki yığılmaya karşın, hatırlama düzeyinde bir kazanım mevcut değildir. Sonuç olarak, çoğunlukla alt düzey bilişsel alan basamakları bu alanda da ağır basmaktadır.

Bireysel yetenekleri fark ettirme programı okuma alanında, kavramsal bilgiyi kullanmaya yönelik okuma kazanımlarının yoğunlukta olduğu görülmektedir. Üst bilişsel bilgi gerektiren kazanım mevcut değildir. Uygulama ve çözümlene basamağına yönelik herhangi bir kazanım da yoktur. Fakat alt düzey ve üst düzey bilişsel alan basamakları arasında bir denge sağlandığı tespit edilmiştir.

Bireysel yetenekleri fark ettirme programı yazma alanında yüksek oranda olgusal bilgi tercih edilmiş, kavramsal bilgiye yer verilmemiştir. Anlama ve çözümlene basamakları ile ilgili kazanım tespit edilmemekle beraber, üst düzey ve alt düzey basamaklarda dengeli bir dağılım görülmüştür.

Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programı (2020) genel olarak değerlendirildiğinde, bilgi türlerinden olgusal ve kavramsal bilgilerin öne çıktığı, bilişsel alan basamakları açısından da hatırlama ve anlama basamaklarına çoğunlukla yer verildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Alt düzey bilişsel alan basamaklarına denk gelen kazanımların, üst düzey bilişsel alana basamaklarına göre yüksek oranda olduğu da ulaşılan başka bir sonuçtur. Burada öne çıkan boyutlar genel dağılımda denge kurulamamasına kadar varan boyutlara ulaşmaktadır.

5. Tartışma ve Öneriler

Program geliştirme süreci birçok etkenin rol oynadığı dinamik bir süreçtir (Sönmez ve Alacapınar, 2020). Tüm eğitim/öğretim programlarında olduğu gibi üstün yetenekli öğrencilere yönelik oluşturulan Türkçe öğretim programlarının geliştirilme sürecinde, paydaş görüşlerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Bu paydaşlarda, en önemli öge olarak öğrenciler başta olmak üzere, öğretmenler ve velilerdir. Bilim ve sanat merkezlerinin eğitim programlarını öğrenci görüşlerine dayalı olarak değerlendiren (Kayışdağ ve Melekoğlu, 2019), çalışması içinde bilim ve sanat merkezlerinde görev yapan Türkçe öğretmenlerinin üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili görüşlerini de bulgu olarak ortaya koyan Alevli (2019) ve velilerin gözünde bilim ve sanat merkezlerini araştıran Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş'ın (2019), çalışmalarının sonuçlarını bu çalışmanın sonuçları açısından tartışmak, üstün yeteneklilerin

Ramazan ERYILMAZ

Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi / Evaluation Of Science and Art Centers Turkish Language Teaching Program in Terms of Renewed Bloom Taxonomy

eğitiminde paydaş beklentileri ve Türkçe dersi öğretim programının buna cevap verme durumunu bir bütün olarak değerlendirmek adına faydalı olacaktır.

BİLSEM'e devam eden öğrencilere göre, eğitim programlarında yer alan dersler ve konular öğrencilerin yeni problemler oluşturmalarına yeterince katkı sağlamamakta, çalışmalarda akran değerlendirilmesi çalışmalarına yeterince yer verilmemektedir. Buna göre, eğitim programlarının öğrencilerin yeni problemler oluşturarak çözümüne ulaştıracak hedef ve etkinlikleri içermesi gerekmektedir (Kayışdağ ve Melekoğlu, 2019). Kayışdağ ve Melekoğlu'nun (2019) çalışmalarını gerçekleştirmelerinden bir yıl sonra Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Öğretim Programı (2020) yayınlanmıştır. Beklentiler, üst düzey bilişsel alan basamakları ile ilgili olduğuna göre, yeni programın bu beklentileri karşılama anlamında yetersiz kaldığı söylenebilir. Öte yandan, özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM'e ilişkin görüşlerini metaforlarla ortaya çıkarmak için yapılan bir araştırmada, öğrenciler BİLSEM'i rahatlatıcı, heyecan verici, düşünmeyi geliştirici ve gelişmişlik kavramları ile ilişkilendirmişlerdir (Aslan ve Doğan, 2016).

Meseleye veliler açısından bakılan başka bir araştırmaya göre; veliler çocuklarının BİLSEM'de olmasından dolayı gurur duymaktadırlar (Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2019). Ayrıca çocuklarının da orada olmaktan mutluluk duyduklarını belirtmişlerdir. Eğitim programları ile ilgili görüşlerine göre; BİLSEM programları çocukların yaratıcılıklarını geliştirebilecek farklı etkinlikler içermelidir (Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2019). Yaratıcılığın gelişmesi, bilişsel düzeyde yaratma basamağı ile ilgili olmaktadır. Buna karşın bu çalışmanın sonuçlarına göre, Bilim ve Sanat Merkezleri Türkçe Dersi Programı'nda (2020), bulunan kazanımlardan yaratma basamağına denk gelenlerinin oranı oldukça düşüktür.

Öğretmenlerin, özel yetenekli öğrenciler için Türkçe eğitiminde önemli buldukları temel konular ise dil becerileri, değerler, edebiyat, drama ve araştırma yöntemleri olmaktadır (Alevli, 2019). Öğretmenlerin BİLSEM'deki Türkçe eğitimin temel amaçlarının ne olması gerektiğine ilişkin görüşler, tutum ve davranışlar yönünden, Türkçe bilinci oluşturma, yazma alışkanlığı kazandırma, millî ve manevî değerleri öğretme, okuma alışkanlığı kazandırma, sanatsal değerleri fark ettirme ve sorumluluk sahibi bireyler yetiştirme olurken; temel beceri ve yetenek gelişimi yönündense iletişim becerilerini geliştirme, temel dil becerilerini geliştirme, yetenekleri keşfetme ve geliştirme, eleştirel düşünme becerilerini geliştirme ve bilimsel araştırma becerilerini geliştirme olmuştur (Alevli, 2019). Bu beklentilerden bilişsel alanla ilgili olanlar;

iletişim ve temel dil beceriler geliştirme, yetenekleri keşfetme ve geliştirme, eleştirel düşünme becerileri geliştirmedir. Bilim ve Sanat Merkezi Türkçe Dersi Öğretim Programı (2020), iletişim ve temel dil becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımlar içermektedir. Buna karşın programda yeteneklerini keşfetme ve geliştirme ile eleştirel düşünme ilgili yetersizlikler olduğu görülmektedir. Yetenekleri keşfetme ve geliştirmede kendi öğrenme süreçleri ve bilişyle ilgili farkındalık gerekmektedir. Bununla ilişkili bilgi türü de üst bilişsel bilgi olmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre üst bilişsel bilgiyi kullanmaya yöneltici kazanımların sayısı yeterli değildir. Eleştirel düşünme becerisi de çözümlenme ve değerlendirme basamaklarına denk gelebilecek bilişsel bir süreçtir. Fakat yine bu basamaklardaki kazanımların oran olarak yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dikkat çekici bir sonuç da programın yayınlanmasından önce Alev (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğretmenlerin etkili bir öğretim programı istediklerini belirtmeleridir (s. 115).

BİLSEM'lerin programları ile ortaokulların sınıf düzeyleri aynı değildir. BİLSEM'lerde Türkçe dersi alan destek eğitimi programı öğrencileri, 3. ve 4. Sınıfa; bireysel yetenekleri fark ettirme programı öğrencileri de 5. ve 6. sınıfa denk gelmektedir. Dolayısıyla, ortaokul Türkçe dersleri için yayınlanan öğretim programları 5., 6., 7. ve 8. sınıflara; bilim ve sanat merkezleri Türkçe dersi için yayınlanan programlar da 3., 4., 5. ve 6. sınıflara yöneliktir. Buna karşın üstün yetenekli öğrencilerin akranlarına göre bilişsel gelişmelerinin önde olması, bu programlarla ilgili çalışmalarını karşılaştırabilmemize de imkân verecektir. 2015 ve 2017 yıllarında yayınlanan Türkçe öğretim programlarını, bu çalışmaya benzer şekilde yenilenmiş Bloom taksonomisi açısından değerlendiren, Aslan ve Uğur'un (2018), ulaştığı sonuçlara göre; 2015 programı kazanımları, bilgi türlerinden daha çok işlemsel bilgiyi daha sonra sırasıyla olgusal bilgi, kavramsal bilgi ve üst bilişsel bilgi türlerini gerektirmektedir. Bilişsel alan basamaklarında sırasıyla uygulamak, anlamak ve çözümlenmeğe en çok yer verilmiştir. 2017 programında, olgusal ve işlemsel bilgi türlerine ağırlık verilmiş; alt düzey basamaklara denk gelen hatırlamak, anlamak, uygulamak ile ilgili kazanımların oranı yüksek çıkmıştır. Çalışmada, kavramsal bilgi ve üst bilişsel bilgi türünde ve üst düzey basamaklar olan çözümlenmek, değerlendirmek, yaratmak basamaklarına denk gelen kazanımlara daha fazla yer verilmesi önerilmiştir (Uğur ve Aslan, 2018). 2017 yılında yayınlanan Türkçe öğretim programına göre basılmış ve ortaokullarda kullanılmış olan, 8. sınıf Türkçe ders kitabının metin altı sorularını yenilenmiş Bloom taksonomisine göre inceleyen başka bir çalışma (Sallabaş ve Yılmaz, 2020)

ile bu çalışmanın sonuçlarının benzer olması da öğretim programlarının ders materyallerine, dolayısıyla da eğitim sürecine etkisini gösteren güzel bir örnektir. Sallabaş ve Yılmaz'ın (2020) çalışmasının sonuçlarına göre, 229 adet metin altı sorunun 72'si (%32) hatırlama basamağına, 81'i (%35) anlama basamağına, 25'i (%11) çözümlenme basamağına, 41'i (%18) değerlendirme basamağına, 10'u (%4) yaratma basamağına denk gelmekte; uygulama basamağında uygun soru bulunmamaktadır. Bu çalışmada da dengeli bir dağılım olmadığı ve soruların daha çok alt düzey bilişsel becerilere yönelik olduğu ortaya çıkmıştır Sallabaş ve Yılmaz, 2020). Bahsedilen çalışmalar ile bu çalışmanın sonuçları genel olarak örtüşmektedir.

Çalışma sonuçları ışığında bilim ve sanat merkezleri Türkçe dersi öğretim programı geliştirme sürecine dahil olan uzmanların, program kazanımlarının, bilgi türleri ve bilişsel alan basamakları açısından dengeli dağılımı hususuna titizlikle yaklaşması önerilmektedir. Bundan sonra geliştirilecek programlarda üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik bilişsel basamakların öne çıkması, üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçları açısından da önemlidir.

Kaynaklar

- Alevli, O. (2019). Özel yetenekli öğrencilere bilim ve sanat merkezlerinde uygulanan Türkçe eğitimi: bir durum çalışması. (Doktora tezi). <https://acikerisim.sakarya.edu.tr/handle/20.500.12619/69548> sayfasından erişilmiştir.
- Anderson, L. W., ve Bloom, B. S. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*: Longman. <https://eduq.info/xmlui/handle/11515/18345> sayfasından erişilmiştir.
- Anderson, L., Krathwohl, D., Airasian, vd. (2010). Öğrenme, öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama (Çev., D.A. Özçelik). *Ankara: Pegem*.
- Aslan, H., ve Doğan, Ü. (2016). Üstün yetenekli öğrencilerin devam ettikleri okulları ile bilim ve sanat merkezine ilişkin metaforik alguları karşılaştırmalı durum çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 11(2), 425-438.
- Aslan, M., ve Uğur, A. (2018). 2015 ve 2017 İlkokul Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının revize edilmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 528-547.
- Ataman, A. (2011). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Ankara: Gündüz.
- Ataman, A. (2012). *Kaynaştırma uygulamaları ve özel eğitim*. Ankara: Vize.
- Ayrancı, B. B., ve Mete, F. (2017). Bilim ve sanat merkezleri bireyselleştirilmiş eğitim programında Türkçe dersi uygulamalarındaki farklılıklar ve sorunlar. *Electronic Turkish Studies*, 12(18).
- Bilgili, A. E. (2000). Üstün yetenekli çocukların eğitimi sorunu sosyal sorumluluk yaklaşımı. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 59-74

- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives. Vol. 1: Cognitive domain*. New York: McKay.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., ve Çakmak, E. K. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem
- Kayışdağ, E., ve Melekoğlu, M. A. (2019). Bilim ve sanat merkezlerinin eğitim programlarının öğrenci görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 175-202.
- Krathwohl, D. R. (2002). A revision of Bloom's taxonomy: An overview. *Theory into practice*, 41(4), 212-218.
- Millî Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2020, Kasım 12). *Resmi İstatistikler*. <https://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64> sayfasından erişilmiştir.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü., ve Çatalbaş, G. (2019). Velilerin gözüyle BİLSEM. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 114-133.
- Sallabaş, M. E., ve Yılmaz, G. (2020). Türkçe ders kitabında bulunan metin altı sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 586-596.
- Sönmez, V., ve Alacapınar, F. G. (2020). Örnekleriyle eğitimde program değerlendirme. *Ankara: Anı*.
- Şenol, C. (2011). Üstün yetenekliler eğitim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri, BİLSEM örneği. (Yüksek lisans tezi). <https://acikerisim.firat.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11508/12379/289684.pdf?sequence=1&isAllowed=y> sayfasından erişilmiştir.
- Tutkun, Ö. F., ve Okay, S. (2012). Bloom'un yenilenmiş taksonomisi üzerine genel bir bakış. *Sakarya University Journal of Education*, 1(3), 14-22.
- Vuran, S., ve Ünlü, E. (2013). Türkiye'de özel gereksinimli çocukların eğitimi ile ilgili örgütlenme ve mevzuat. (Ed.) Vuran, S. *Özel Eğitim*, 57-79.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, N. (2018). Bilim ve sanat merkezlerinde görev yapan Türkçe öğretmenlerinin ders materyali geliştirme/kullanma durumlarının incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). <https://acikerisim.konya.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12452/3532> sayfasından erişilmiştir.